

Forslag

til

Lov om ændring af lov om Danmarks Lærerhøjskole.

Fremsat den 8. december 1967 af *undervisningsministeren*.

§ 1, stk. 3 i lov nr. 50 af 25. februar 1963 om Danmarks Lærerhøjskole som ændret ved lov nr. 201 af 4. juni 1965 affattes således:

„Stk. 3. Lærerhøjskolen etablerer efter

nærmere af undervisningsministeren fastsatte regler kursusvirksomhed i provinsen. Med henblik herpå oprettes afdelinger af lærerhøjskolen i Esbjerg, Haderslev, Odense, Skive, Vordingborg, Ålborg og Århus.“

Bemærkninger til lovforslaget.

Indtil 1965 var videreuddannelsen i provinsen af folkeskolens lærere baseret på lærerkredsens initiativ. Gennem særlige kursusorganisationer oprettedes årskursus for lærere i en række provinsbyer. Disse kurser opnåede ministeriel godkendelse, og der ydedes statstilskud til deres afholdelse. Efter at det ved lov nr. 220 af 11. juni 1954 om uddannelse af lærere til folkeskolen var bestemt, at al videreuddannelse af folkeskolens lærere burde samles på Danmarks Lærerhøjskole eller ske i tilslutning til den, blev denne kursusvirksomhed knyttet nærmere til lærerhøjskolen, men først ved lov nr. 50 af 25. februar 1963 om Danmarks Lærerhøjskole, således som ændret ved lov nr. 201 af 4. juni 1965 gennemførtes en ny ordning, der indébar, at kursusvirksomheden i provinsen blev en del af lærerhøjskolens almindelige virkefelt.

I det den 10. marts 1965 fremsatte lovforslag (Folketingstidende 1964-65 sp. 3365-3370) var det anført, at der med henblik på lærerhøjskolens virksomhed i provinsen skulle oprettes indtil 8 afdelinger af lærerhøjskolen. De første 3 afdelinger skulle oprettes i Odense, Ålborg og Århus. Om de øvrige afdelinger anførtes i bemærkningerne til lovforslaget følgende: „Placeringen af de øvrige afdelinger må nøje overvejes, bl. a. i det nedsatte planlægningsråd for de højere uddannelser. Der Undervisningsmin. 3. afd. 1. kt. j. nr. 662/67.

må antagelig placeres en afdeling, som dækker den nordvestlige del af Jylland, en eller to afdelinger i det sydlige Jylland og en afdeling, som kan dække Lolland-Falster og Sydsjælland. Der må ved placeringen bl. a. lægges vægt på, hvor mange lærere der virker i de enkelte byer og deres opland, hvilke trafikforbindelser der er med andre dele af området, samt på tilstedeværelsen af andre lærestalter, ikke mindst seminarier.“

Det til behandling af lovforslaget nedsatte folketingsudvalg kunne tilslutte sig, at der oprettedes indtil 8 afdelinger af lærerhøjskolen i provinsen, og at de 3 første afdelinger oprettedes i Odense, Ålborg og Århus, men udvalget lagde afgørende vægt på, at de resterende afdelinger placeredes efter en helhedsplan. Udvalget fandt det derfor mest hensigtsmæssigt, at lovforslaget blev begrænset til de 3 nævnte afdelinger, således at der blev givet folketinget lejlighed til senere på grundlag af de indvundne erfaringer at tage samlet stilling til placeringen af de yderligere afdelinger. Undervisningsministeren, der var enig i disse synspunkter, stillede derefter med udvalgets tilslutning et ændringsforslag, hvorefter lovens indhold begrænsedes på den angivne måde og således, at loven skulle forelægges til revision i folketingsåret 1966-67.

Med disse ændringer blev lovforslaget herefter vedtaget, jfr. Folketingstidende 1964-65, sp. 5510-5511.

Den 14. december 1966 fremsatte undervisningsministeren lovforslag om udsættelse af revisionen af loven til folketingsåret 1967-68. (Folketingstidende 1966-67, sp. 420-21). Baggrunden herfor var, at de ved lov nr. 201 af 4. juni 1965 etablerede tre afdelinger først trådte i virksomhed fra begyndelsen af undervisningsåret 1966-67, hvorfor der kun havde kunnet indvindes begrænsede erfaringer angående disses funktion, samt at man ønskede at se spørgsmålet om de resterende lærerhøjskoleafdelinger i sammenhæng med spørgsmålet om den geografiske placering af centre for højere uddannelse og forskning. Planlægningsrådet for de højere uddannelser afgav i december 1965 indstilling om dette spørgsmål, og på grundlag heraf blev der i folketingsåret 1965-66 fremsat forslag til lov om centre for højere uddannelse. Da dette lovforslag ikke blev færdigbehandlet i folketingsåret 1965-66, blev det genfremsat i folketingsåret 1966-67. Forslagets behandling afventede herefter en af Planlægningsrådet bebudet planskitse for den højere uddannelses udbygning i perioden indtil 1980, som imidlertid først forelå i juni måned 1967. Lovforslaget blev derfor ikke færdigbehandlet i folketingsåret 1966-67 og vil blive genfremsat i indeværende folketingsår.

Forslaget om udskydelse af nærværende lovs revision blev vedtaget den 28. februar 1967 (Folketingstidende 1966-67, sp. 2037) og stadfæstet som lov nr. 60 af 15. marts 1967.

I en indstilling af 8. september 1967, der er optrykt som bilag 1 til nærværende lovforslag, har rektor for Danmarks Lærerhøjskole redegjort for de fra driften af de 3 første afdelinger i kursusåret 1966-67 foreliggende erfaringer samt bl. a. på grundlag heraf stillet forslag om oprettelse af yderligere afdelinger.

Det er højskolens opfattelse, at nyordningen har betydet en væsentlig styrkelse af kursusvirksomhedens stilling inden for Odense-, Ålborg- og Århusområdet.

Det har her været muligt at tilbyde kursus i næsten alle fag, og den samlede planlægning inden for hvert område har bevirket en bedre udnyttelse af de forhåndenværende lærerkræfter og andre ressourcer, ligesom det også har vist sig at være af stor betydning, at hver afdeling har haft en heldtidsbeskæftiget leder. De nærmere retningslinier for afdelingernes virksomhed er endnu ikke endeligt udformet, idet man har været af den opfattelse, at

afdelingerne burde fungere mindst ét fuldt år, forinden sådanne retningslinier udformedes.

Den forventede oprettelse af yderligere afdelinger af Danmarks Lærerhøjskole har givet anledning til en række henvendelser fra kommuner, institutioner og organisationer til undervisningsministeriet og Danmarks Lærerhøjskole, jfr. den fra lærerhøjskolens rektor modtagne indstilling af 8. september 1967, der indeholder en oversigt over de modtagne henvendelser.

Lærerhøjskolens rektor fremhæver i sin indstilling en række momenter, som ved placeringen af de resterende afdelinger af lærerhøjskolen må tillægges afgørende betydning:

1. Erfaringerne taler for, at lærerhøjskoleafdelingerne bør gøres ret store for at kunne danne rammen om et alsidigt videreuddannelsesprogram og for i en række centrale fag at kunne danne grundlag for oprettelse af faste lærerstillinger.
2. Man må lægge vægt på, at den by, afdelingen placeres i, er en seminarieby, og i det hele en by med et godt uddannelsesmiljø.
3. Ved placeringen bør man tage hensyn til, om der i den pågældende by og dens opland er beskæftiget et ret stort antal lærere.

Rektor har hovedsagelig tid fra disse betragtninger stillet forslag om, at der kun oprettes yderligere tre afdelinger af lærerhøjskolen, og at disse placeres i Esbjerg, Herning og Vordingborg. Undervisningsministeriet har på grundlag af den fra rektor for Danmarks Lærerhøjskole modtagne indstilling anmodet Planlægningsrådet for de højere uddannelser om en udtalelse, der foreligger som skrivelse af 22. november 1967. Skrivelsen af optrykt som bilag 2 til nærværende lovforslag. Planlægningsrådet har i sin udtalelse særlig beskæftiget sig med forholdet mellem lærerhøjskoleafdelingerne og de planlagte universitetscentre. Det har kunnet tiltræde, at der kun oprettes yderligere tre afdelinger, og at en af disse placeres i Esbjerg. Med hensyn til placeringen af de to andre afdelinger har Planlægningsrådet udtalt, at man ud fra funktionelle synspunkter intet har at bemærke til de forudsætninger, lærerhøjskolen opstiller i så henseende.

Undervisningsministeriet har for sit vedkommende kunnet tilslutte sig forslaget om oprettelse af afdelinger i Vordingborg og Esbjerg. Man har imidlertid ud fra landsdækningssynspunkter og af hensyn til Sønderjylland og de danske lærere, der virker syd for grænsen, anset det for påkrævet, at der yderligere oprettes en afdeling i Haderslev. En afdeling her vil kunne dække de sønderjyske amter og i hvert fald størstedelen af Vejle amt. Den vil

dog muligvis blive noget mindre end de andre afdelinger, men de ovenfor anførte hensyn må i denne forbindelse betragtes som afgørende.

For at en afdeling i Esbjerg kan få et tilstrækkeligt stort arbejdsområde, vil det herefter blive nødvendigt at udstrække denne afdelings område mod nord, således at det foruden Ribe amt også kommer til at omfatte Ringkøbing amt bortset fra de nordligste lærerkredse.

Afdelingen i det nordvestlige Jylland skal herefter fortrinsvis dække Viborg og Thisted amter, hvorfor det forekommer nødvendigt, at denne afdeling placeres nordligere end Herning. Under hensyn hertil og for i det hele at opnå den bedst mulige landsdækning, foreslås det — ikke mindst af hensyn til Thisted amt — at denne afdeling placeres i Skive, der har et fuldt udbygget seminarium, og som pr. 1. august 1968 også vil få et gymnasium.

Ved at placere en afdeling af lærerhøjskolen i Skive, der ligger centralt for Viborg og Thisted amter, vil det formentlig vise sig muligt i nogen grad at afhjælpe lærermanglen i disse egne, hvor den altid har været særlig stor, idet de således forbedrede efter- og videreuddannelsesvilkår for lærere ikke alene vil virke befordrende på tilgangen af nye lærere, men også vil medvirke til at fastholde de allerede ansatte lærere.

Undervisningsministeriet lægger i denne forbindelse også stor vægt på, at samtlige lærerkredse i Thisted og Viborg amter over for ministeriet enstemmigt har peget på Skive som den helt naturlige placeringsmulighed for en lærerhøjskoleafdeling i det nordvestlige Jylland.

Med hensyn til afdelingernes virksomhed kan i det væsentlige henvises til, hvad der oplystes i forbindelse med gennemførelsen af loven af 4. juni 1965, jfr. Folketingstidende 1964-65, tillæg A, sp. 2037-2042 og tillæg B, sp. 797-800, idet de foreliggende erfaringer ikke giver anledning til at foreslå ændringer med hensyn til afdelingernes arbejdsområde eller organisation. Lærerhøjskolens rektor har dog i sin indstilling nævnt muligheden af, at der bør kunne ansættes pædagogiske medarbejdere for afdelingsinspektøren i områder uden for afdelingsbyen, hvor der er grundlag for en omfattende kursusvirksomhed. På tilsvarende måde kunne en pædagogisk med-

arbejder bistå lærerhøjskolen i forbindelse med kursusvirksomheden på Bornholm.

Som det også fremgik af bemærkningerne til 1965-loven, indebærer oprettelse af afdelinger ikke umiddelbart opførelse af særlige bygninger til formålet, idet undervisningen foreløbig tænkes henlagt til egnede lokaler i skoler, seminarier eller læreanstalter. Den videre udvikling må vise, i hvilket omfang det vil være hensigtsmæssigt at indrette særlige lokaler. Der er til de bestående afdelinger foreløbig kun lejet lokaler til kontorer; men det fremgår af den fra lærerhøjskolens rektor modtagne indstilling, at man efter de nu foreliggende erfaringer må forvente, at der senere vil blive brug for lokaler også til andre formål, og at det må forudses, at det om nogle år kan være ønskeligt, at i hvert fald de største afdelinger får egen bygning.

Der vil i de kommende år kunne blive tale om oprettelse af faste lærerstillinger i fag, hvor der inden for den enkelte afdeling er et konstant behov for undervisning. Der er endnu ikke stillet konkrete forslag om oprettelse af heltidslærertillinger; men det fremgår af rektors indstilling, at man fra lærerhøjskolens side tillægger dette spørgsmål stor vægt.

Med hensyn til de med lovforslaget forbundne udgifter skal følgende oplyses:

Ved loven af 1965 overtog staten samtlige udgifter ved den af lærerhøjskolen administrerede kursusvirksomhed i provinsen, også i de områder, der ikke blev dækket af de første tre afdelinger. Kursusvirksomheden er i de senere år udbygget stærkt, både i de områder, hvor afdelinger er oprettet, og hvor dette endnu ikke er sket. Det må påregnes, at denne udbygning må fortsættes i de kommende år, ligesom man også må forvente, at oprettelsen af yderligere afdelinger kan betyde forbedrede muligheder i egne, hvor der har været særlig store vanskeligheder ved at etablere de nødvendige kurser.

De direkte årlige udgifter ved oprettelsen af de fire nye afdelinger kan anslås således:

Lønninger til 4 afdelingsinspektører og til kontorhjælp m. v.	350.000 kr.
Lokaleudgifter	200.000 -
Kontorholdsudgifter	100.000 -
	<hr/>
	650.000 kr.

DANMARKS LÆRERHØJSKOLE

Bilag 1.

Den 8. september 1967.

Til undervisningsministeriet.

Med „Lov om ændring af lov om Danmarks Lærerhøjskole“ af 15. marts 1967 blev revisionen af loven om oprettelse af afdelinger af lærerhøjskolen i Odense, Ålborg og Århus udsat indtil folketingsåret 1967-68, („Lov om ændring af lov om Danmarks Lærerhøjskole“ af 4. juni 1965).

I tilknytning til drøftelserne om udsættelsen af lovrevisionen gav jeg efter ministeriets anmodning i skrivelse af 10. oktober 1966 en redegørelse for problemerne omkring oprettelsen af lærerhøjskoleafdelinger. Redegørelsen, der blev trykt som bilag til lovforslaget, indeholder bl. a. en oversigt over, hvilke forslag og ønsker der forelå om placering af yderligere afdelinger, og over de vigtigste af de faktorer, der må indgå i overvejelserne, når der skal træffes en afgørelse.

Undervisningsministeriet har nu anmodet mig om at fremsende en indstilling om placering af de resterende afdelinger.

I det i marts 1965 fremsatte lovforslag var det anført, at der kunne blive tale om oprettelse af indtil 8 afdelinger. Folketingsudvalget tilsluttede sig dette. De erfaringer, der er indvundet efter oprettelsen af de tre første afdelinger, taler imidlertid for, at det vil være mest hensigtsmæssigt kun at oprette i alt 6 afdelinger. Jeg skal nedenfor begrunde dette nærmere.

Jeg nævnte i min redegørelse fra 1966 to forhold, der på daværende tidspunkt gjorde det vanskeligt at tage endelig stilling til spørgsmålet om placeringen af disse afdelinger. Det ene var de meget begrænsede erfaringer, der forelå fra de tre oprettede afdelinger, og det andet var den manglende klaring af spørgsmålet om placering af kommende universitetscentre. Det sidste spørgsmål er i mellemtiden blevet yderligere behandlet i Planlægningsrådets „Skitse for udbygningen af de højere uddannelser i tiden indtil 1980“ (juni 1967). Det er endvidere nu muligt at uddrage visse erfaringer

fra de tre igangværende afdelingers virksomhed i det forløbne kursusår.

Det kan fastslås, at nyordningen betyder en væsentlig styrkelse af kursusvirksomhedens stilling inden for de tre områder.

Aktiviteten har vist stærk stigning; det har været muligt at tilbyde kursus i næsten alle fag, og den samlede planlægning på hvert område har bl. a. bevirket en bedre udnyttelse af de forhåndenværende lærerkræfter og andre ressourcer.

Det har haft stor betydning, at hver afdeling har en heltidsbeskæftiget leder. Kursusdeltagere og lærerkræfter har derigennem fået helt andre muligheder end tidligere for vejledning og støtte.

De tre første afdelingers placering i store byer med mange uddannelsesinstitutioner har været en afgørende faktor. Det har givet flere muligheder med hensyn til lærerkræfter, lokaler og andre faciliteter (laboratorier, samlinger, biblioteker). I øvrigt benyttes naturligvis lærerkræfter fra hele området.

Det omtrentlige antal lærere inden for de tre eksisterende afdelingers område er: Århus 3400, Ålborg 2500, Odense 2500. De foreløbige erfaringer tyder på, at en afdeling *helst* bør omfatte mindst 2500 lærere. Hvad angår spørgsmålet om afstande, kan man vist kun sige, at den nødvendige kursusvirksomhed bør placeres på en sådan måde, at afstandene bliver overkommelige for alle.

Der er indlysende fordele ved relativt store afdelinger: Der kan iværksættes et mere varieret og alsidigt uddannelsesprogram, og der er større muligheder for at beskæftige heltidsansatte lærere og lærere ansat på deltidsbasis. I kursusåret 1967-68 er en seminarielektor i pædagogik og psykologi ansat på halvtidsbasis ved afdelingen i Århus.

Det kan med sikkerhed siges, at der ved alle tre afdelinger er grundlag for at ansætte heltidsbeskæftigede lærere i flere fag, først

og fremmest i de psykologiske og pædagogiske discipliner, herunder specialpædagogik, i dansk og i matematik. Ansættelse af faste lærere vil yderligere styrke kursusvirksomheden. Det vil lette det nødvendige samarbejde mellem lærerhøjskolens professorer og kursislærerne i provinsen og bidrage til at sikre, at undervisningen i provinsen i stadig højere grad koordineres med virksomheden i København. Heltidsansatte lærere må forpligtes til at undervise ved kursus inden for afdelingens område og eventuelt i nærliggende byer under naboafdelinger. Det kan blive af stor betydning på steder, hvor det for tiden er vanskeligt eller umuligt at skaffe kvalificerede lærerkrafter.

Der har i årets løb været ført en række forhandlinger mellem lærerhøjskolens ledelse og de tre afdelingsinspektører, ligesom afdelingsinspektørerne har deltaget i et lærerrådsmøde, hvor samarbejdet med afdelingerne har været på dagsordenen. Desuden har inspektørerne haft direkte drøftelser med lærerhøjskolens faste lærere vedrørende kursusvirksomheden i de enkelte fag. Jeg har imidlertid anset det for rigtigst, at afdelingerne fik lejlighed til at fungere i det mindste ét fuldt år, inden retningslinierne for deres virksomhed formaliseres. Der er enighed om, at der — som nævnt i bemærkningerne til lovforslaget om oprettelse af de tre første afdelinger — ved hver afdeling bør oprettes et repræsentantskab. Det må anses for meget værdifuldt, at man derigennem fortsat sikrer nær kontakt med lærerkredse og skolemyndigheder. Spørgsmålet om repræsentantskabets sammensætning har også været drøftet med forretningsudvalget for Sæmmenslutningen af Provinsårskursus. Der er endnu ikke udarbejdet et endeligt forslag om sammensætningen, men der er enighed om, at det bør have en bred sammensætning, så alle interesserede parter får lejlighed til at fremsætte synspunkter og ønsker. På dette grundlag blev der ved hver afdeling sidste efterår holdt møde med en kreds, der må antages stort set at svare til de kommende repræsentantskaber. Med denne kreds drøftede man bl. a. kursusprogrammet for 1967-68. Det er tanken at sammenkalde en tilsvarende kreds med henblik på forberedelse af kursusprogrammet for 1968-69.

I bemærkningerne til forslaget om opret-

telse af de tre første afdelinger hedder det bl. a.: „Oprettelsen af afdelinger indebærer ikke umiddelbart opførelse af særlige bygninger til formålet. Undervisningen tænkes foreløbig som hidtil henlagt til egnede lokaler i skoler, seminarier eller læreanstalter. Den videre udvikling må vise, i hvilket omfang det vil være hensigtsmæssigt at indrette særlige lokaler, eventuelt i forbindelse med en anden læreanstalt“.

Undervisningen foregår indtil videre i eftermiddags- og aftentimer i lokaler, der om dagen bruges på anden måde. Der er lejet lokaler til kontorer for afdelingsinspektørerne, men det kan allerede nu forudses, at der senere bliver brug for lokaler også til andre formål. Det er nødvendigt lidt efter lidt at anskaffe håndbøger, classesæt, audiovisuelle hjælpemidler (apparaturl og billed- og båndmateriale), testmateriale, materiale til psykologiske øvelser m. m. Hertil kommer, at enkelte kursus ved afdelingerne snart må forventes henlagt til formiddagstimerne, således at der i perioder bliver brug for at have lokaler til rådighed hele dagen. Disse forhold må tages i betragtning såvel ved planlægning af den videre udformning af de eksisterende afdelinger, som når afgørelse skal træffes om placeringen af de øvrige afdelinger. Det må forudses, at det om nogle år kan være ønskeligt, at i hvert fald de største afdelinger — eventuelt i forbindelse med andre institutioner med beslægtede formål — får egen bygning til rådighed, og det kan ikke udelukkes, at det på længere sigt kan blive aktuelt at oprette en eller to egentlige lærerhøjskoler i provinsen (jfr. at denne mulighed er nævnt i planlægningsrådets skitse).

Om placeringen af de resterende afdelinger siges det i bemærkningerne til forslaget om oprettelse af de tre første afdelinger: „Placeringen af de øvrige afdelinger må nøje overvejes, bl. a. i det nedsatte planlægningsråd for de højere uddannelser. Der må antagelig placeres en afdeling, som dækker den nordvestlige del af Jylland, en eller to afdelinger i det sydlige Jylland og en afdeling, som kan dække Lolland-Falster og Sydsjælland. Der må ved placeringen bl. a. lægges vægt på, hvor mange lærere, der virker i de enkelte byer, og deres opland, hvilke trafikforbindelser der er med andre dele af området, samt på tilstedeværelsen af

andre læreanstalter, ikke mindst seminarier.“

Der foreligger en række henvendelser med forslag om placering af de manglende afdelinger. Nedenfor følger en oversigt over de henvendelser, der er lærerhøjskolen bekendt:

Nordvestlige Jylland.

Herning (fra Herning byråd).

Skive (fra samtlige lærerkredse i Viborg og Thisted amter, byrådene i Nykøbing Mors, Thisted, Viborg og Skive og med tilslutning fra en række enkeltpersoner i fremtrædende stillinger).

Holstebro (fra Holstebro byråd; tilslutning i skrivelse fra rektor for Nørre Nissum seminarium).

Ringkøbing amt. Der foreligger en henvendelse fra amtskredsstyrelsen for Ringkøbing amt, repræsenterende samtlige lærerkredse i amtet undtagen én (Vinderupkredsen) og med tilslutning fra amtmanden, amtskolekonsulenten, skoledirektøren, stadscoleinspektøren og borgmestre inden for amtet. Der foreslås en placering i Ringkøbing amt.

Sydlige Jylland.

Haderslev (fra lærerkredsene i Sønderjylland og Sydslesvig; der gives tilslutning til tanken om en afdeling i Sønderjylland fra den danske skoledirektør i Sydslesvig og fra Dansk Lærerforening, Sydslesvig).

Fredericia-Kolding-Vejle-området (fra regionsplanudvalget for dette område efter henvendelse fra lærerkredsene i Vejle amt og med tilslutning fra Vejle amtsråd, byrådene i Fredericia, Kolding og Vejle og Vejle amts Sognerådsforening).

Esbjerg (Esbjerg årskursus over for folketingsudvalget).

Lolland-Falster og Sydsjælland.

Maribo amt (fra Maribo amts skoleråd).

Vordingborg (fra byrådet; tilslutning i skrivelse fra rektor for Vordingborg seminarium).

Næstved, eventuelt *Vordingborg* eller *Nykøbing F.* (i en henvendelse til forretningsudvalget for Sammenslutningen af Provinsårskursus fra kursusbestyrrelserne for Præstø og Maribo amter; hvis der kun bliver én afdeling øst for Storebælt, foreslår man Næstved;

hvis der bliver to, hvad man anbefaler, foreslår man Vordingborg eller Nykøbing F.)

Øvrige Sjælland.

Holbæk (kursusstyrelserne for provinsårskursus i Holbæk og Sorø amter).

I min tidligere redegørelse har jeg kort nævnt en række af de forhold, der må tages med i overvejelserne, inden der tages stilling. I det følgende skal jeg forsøge at udbyde de anførte synspunkter.

Det er for det første indlysende, at der må stills visse krav med hensyn til en *afdelings beliggenhed*. Den må placeres inden for et område af hensigtsmæssig størrelse og med et stort antal lærere, jfr. hvad der foran er sagt herom. Da der ved afdelingen skal kunne etableres et omfattende og alsidigt uddannelsesprogram, er det af afgørende betydning, at den bliver oprettet i byer, som sammen med omegnen og nærliggende byer beskæftiger en relativt stor del af lærerne inden for hele området. Det er vigtigt, at trafikforbindelserne er gode. Det kan derimod ikke være afgørende, om en afdeling ligger i centrum af området, da kursus naturligvis stadig må placeres i andre byer, hvor forholdene er egnede. Afdelingernes beliggenhed i forhold til hinanden spiller en rolle.

Hvis en by opfylder rimelige krav, hvad angår beliggenhed, størrelse m. v., er det dernæst af helt afgørende betydning, om den byder på *et godt uddannelsesmiljø*. Jeg kan helt tilslutte mig den citerede passus fra bemærkningerne til lovforslaget om de tre første afdelinger, hvor der tales om betydningen af „tilstedeværelsen af andre læreanstalter, ikke mindst seminarier“ (fremhævet af mig). Jeg må anse det for meget betydningsfuldt, om der kan opnås en nær tilknytning til det særlige pædagogiske miljø, som findes på et seminarium, og dermed også, om en ikke ringe del af kursuslærerne har erfaring med læreruddannelsen, jfr. spørgsmålet om anvendelse af lærerkræfter med deltidsansættelse ved seminarium og afdeling. Dette kommer ikke i modstrid med, hvad jeg i min tidligere redegørelse har sagt om ønskeligheden af, at der placeres afdelinger i områder med kommende *universitetscentre*. Dette spørgsmål får vel kun aktualitet, hvad angår det sydlige Jylland, hvorimod en eventuel placering af et

universitetscenter i Roskilde næppe nogen sinde vil tale for en afdeling i dette område. Det øvrige uddannelsesmiljø er naturligvis af betydning: gymnasium, højskole, skolecentral, et vel udbygget skolevæsen omfattende bl. a. specialundervisningens forskellige grene.

Flere af ønskerne om placeringen af de kommende afdelinger er enten fremsendt af eller støttet af *lærerkredse* og/eller *kursusbestyrelser for provinsårskursus*. Da der i de fleste tilfælde er divergerende opfattelser, er det begrænset, hvor meget vægt der kan lægges på disse tilkendegivelser.

I min tidligere redegørelse har jeg videre berørt spørgsmålene om *planlægning af egnsudvikling og planerne om oprettelse af regionalbyer*. Da man mig bekendt endnu kun er på det forberedende stadium med hensyn til denne planlægning, er det ikke muligt for mig at inddrage disse spørgsmål i overvejelserne.

Jeg skal på den her skitserede baggrund og ud fra de anførte hovedsynspunkter tillade mig at fremsende følgende indstilling vedrørende placeringen af de resterende afdelinger:

Nordvestlige og sydlige Jylland.

De områder, der skal dækkes, er ikke på forhånd angivet ved bestemte grænser. Grænserne for de to afdelinger i Ålborg og Århus er ikke endelig fastlagt, og det gælder naturligvis endnu mindre grænserne mellem de ikke oprettede afdelinger. Det er heller ikke på forhånd afgjort, om man skal foretrække at oprette 1 eller 2 afdelinger i det sydlige Jylland.

Esbjerg er langt den største by i dette område; den har et omfattende uddannelsesmiljø med bl. a. seminarium, gymnasium, musikkonservatorium og højskole, og den har gode trafikforbindelseslinier. Hertil kommer, at Esbjerg årskursus igennem flere år har hævdet sig som et provinsens største. Planlægningsrådets forslag om, at et af de kommende universitetscentre opbygges i Esbjerg-Ribe-området, er ligeledes udtryk for, at Esbjerg er placeret stærkt.

Når Fredericia-Vejle-Kolding-området står svagere, selv om områdets samlede uddannelsesmiljø naturligvis er udmærket, skyldes det først og fremmest beliggenheden. En placering her ville byde på mange af-

grænsningsvanskeligheder, såvel i relation til Odense og Århus som i relation til Sønderjylland. Haderslev har i forhold hertil en bedre beliggenhed, særlig i relation til de sydligste dele af Sønderjylland og til danske lærere i Sydslesvig. Den opfylder alle rimelige krav til uddannelsesmiljøet med tilstedeværelsen af bl. a. seminarium og gymnasium. Det vil dog være meget vanskeligt at afgrænse eventuelle afdelinger i Esbjerg og Haderslev i forhold til hinanden og vanskeligt at give begge afdelinger en hensigtsmæssig størrelse. Hele området omfatter mellem 3500 og 4000 lærere, afhængig af, hvor grænsen mod nord lægges. En lille afdeling vil som nævnt få vanskeligt ved at kunne gennemføre et tilstrækkeligt alsidigt uddannelsesprogram, og det bliver næppe muligt, selv i de „store“ fag, at få et så stort og konstant timetal, at der bliver grundlag for ansættelse af heltidslærere. En stor afdeling i *Esbjerg* vil efter min opfattelse bedst kunne forestå tilrettelæggelse og gennemførelse af den nødvendige kursusvirksomhed inden for hele det sydjyske område. Der må selvfølgelig lægges kursus ud til en række andre byer, ikke mindst til de store byer på østkysten. Det er muligt, at det vil vise sig hensigtsmæssigt, at afdelingsinspektøren i områder uden for afdelingsbyen, hvor der er grundlag for en omfattende kursusvirksomhed, bør have en medhjælper, der har til opgave at sikre kontakten med skolemyndigheder og institutioner inden for området og yde støtte til kursislærere og kursusdeltagere. I det sydlige Jylland ville det være naturligt at placere en sådan medhjælper i Haderslev. Derimod må jeg lægge vægt på, at planlægningen af kursusvirksomheden og ansættelse af faste lærere må ske for det sydlige Jylland som en helhed.

Afdelingen i det *nordvestlige Jylland* vil efter min mening få de bedste udviklingsbetingelser i *Herning*. Den er den afgjort største af de tre byer, og der findes et betydeligt større antal lærere i byen og dens opland, end tilfældet er for Skives og Holstebros vedkommende. Af uddannelsesinstitutioner har Holstebro et gymnasium under opbygning; Skive har et seminarium og får i nær fremtid et gymnasium. Herning har såvel seminarium som gymnasium foruden flere andre pædagogiske institutioner,

bl. a. et veludbygget center for undervisning af handicappede børn. Grænserne for en afdeling i Herning kan først fastlægges efter nærmere forhandlinger om den endelige afgrænsning af afdelingerne i Ålborg og Århus og om grænserne for en kommende Esbjerg-afdeling, men den kan komme til at omfatte 2500-3000 lærere. Under alle omstændigheder gælder det naturligvis også her, at der inden for afdelingens område må placeres kursus, så afstandene bliver overkommelige. Der kan også i dette område blive tale om, at afdelingsinspektøren bør have en medhjælper, f. eks. i Skive eller i Nykøbing M.

Sydsjælland/Lolland-Falster.

Med henvisning til, hvad jeg tidligere har sagt om betydningen af, at afdelingerne bl. a. kan støtte sig til et seminariemiljø, må jeg mene, at *Vordingborg* som den eneste seminarieby i dette område byder på de bedste betingelser for en afdeling, der kan dække kursusvirksomheden på Lolland-Falster, Møn og Sydsjælland. Foruden seminarium har byen et fuldt udbygget gymnasium. Beliggenheden må siges at være god. Afstandene er overkommelige. Et område med afstande på 60-70 km. fra *Vordingborg* vil omfatte godt 2000 lærere, men da der i alle tilfælde skal lægges kursus ud i egnede byer inden for området, kan afdelingen uden vanskelighed komme til at betjene et større antal lærere.

Øvrige Sjælland og Bornholm.

Det er forståeligt, at der er fremkommet forslag om yderligere en afdeling på Sjælland. Hvis det skal realiseres, vil det være rigtigt med placering i Holbæk, hvor der er både seminarium og gymnasium. Jeg vil imidlertid henstille, at man, i hvert fald indtil videre, ikke opretter en afdeling her. Det er min opfattelse, at den vil få vanskeligt ved at udvikle sig til en rimelig størrelse på grund af Københavns nærhed. Jeg vil derfor foreslå, at Lærerhøjskolen fungerer som afdeling for området, således at Lærerhøjskolen direkte påtager sig at tilrettelægge og gennemføre den nødvendige kursusvirksomhed i Holbæk og andre byer inden for et område, hvis grænser må fastlægges i relation til afdelingen i Sydsjælland. Det vil

måske vise sig hensigtsmæssigt, at Lærerhøjskolen får en medhjælper i området, f. eks. i Holbæk.

Bornholm frembyder et særligt problem. Området er med godt 300 lærere for lille til at udgøre en afdeling. Det må være mest hensigtsmæssigt, at Lærerhøjskolen også her direkte forestår kursusvirksomhedens tilrettelæggelse, men således at Lærerhøjskolen får en lokal medhjælper.

Lad mig for ikke at blive misforstået tilføje, at når jeg taler om grænser for de forskellige afdelinger, er det udelukkende, fordi det af praktiske grunde er nødvendigt at få fastlagt det område, som hver enkelt afdeling er ansvarlig for. Men — som jeg også gjorde opmærksom på i min tidligere redegørelse — der vil naturligvis blive tale om et nært samarbejde på tværs af disse grænser; såvel ved planlægning som ved gennemførelse af kursus, og enhver lærer har uden videre adgang til at blive optaget på et kursus, hvor som helst de praktiske forhold gør det muligt.

Konklusion.

De indvundne erfaringer taler for, at der gennem oprettelse af relativt store afdelinger, som sammen med hovedinstitutionen i København kan dække hele landet, er mulighed for at skabe gode videreuddannelsesbetingelser overalt. Det er derfor meget ønskeligt, at der nu træffes beslutning om placeringen af de nødvendige afdelinger, og at der skabes bevillingsmæssig basis for deres etablering.

Jeg skal hermed indstille, at der oprettes yderligere tre afdelinger, og at de placeres i *Esbjerg*, *Herning* og *Vordingborg*.

Færøerne og Grønland.

Lærere fra Færøerne og Grønland optages hvert år på kursus på Lærerhøjskolen. Det drejer sig i almindelighed om en halv snes færøske og 2-3 grønlandske lærere. De fleste af lærerne fra Grønland er dog danske lærere på orlov.

Derudover har Lærerhøjskolen i de senere år i nært samarbejde med de færøske skolemyndigheder gennemført forskellige kursus for lærere på Færøerne (i sang og musik, i matematik og i specialpædagogik). Denne kursusvirksomhed vil blive videre udbygget.

Der forhandles med Ministeriet for Grøn-

land om videreuddannelse for grønlandske lærere. I den forløbne sommer har en afdelingsleder fra lærerhøjskolen medvirket ved et kursus i specialpædagogik i Egedesminde.

Ministeriet for Grønland har meddelt, at det vil foranledige nedsat et udvalg til drøftelse af de mange specielle forhold, også af

økonomisk art, der gør sig gældende for Grønlands vedkommende. Der er i meget høj grad brug for hjælp.

Denne indstilling har været forelagt Danmarks Lærerhøjskoles lærerråd ved et møde den 5. september 1967. Lærerrådet har enstemmigt tiltrådt indstillingen.

Harald Torpe.

**PLANLÆGNINGSRÅDET FOR DE
HØJERE UDDANNELSER**

Bilag 2.

Den 22. november 1967.

Ved skrivelse af 20. september 1967 (3. afd. 1. kt. j. nr. 662/67) har undervisningsministeriet tilstillet planlægningsrådet en indstilling af 8. september 1967 fra rektor for Danmarks Lærerhøjskole om oprettelse af yderligere tre afdelinger af lærerhøjskolen i provinsen, placeret i henholdsvis Esbjerg, Herning og Vordingborg, idet ministeriet samtidig har udbedt sig rådets bemærkninger til denne. Rådet har endvidere modtaget en af rektor for Danmarks Lærerhøjskole udarbejdet supplerende redegørelse for spørgsmålet om placeringen af yderligere afdelinger af Danmarks Lærerhøjskole, som er indgået i rådets overvejelser.

Det fremgår af ministeriets skrivelse, at der i henhold til lov nr. 60 af 15. marts 1967 i folketingsåret 1967-68 vil være at forelægge folketinget et lovforslag om oprettelse af yderligere afdelinger af lærerhøjskolen i provinsen ud over de allerede etablerede i Odense, Ålborg og Århus, samt at ministeriet under hensyn hertil ville sætte pris på at modtage rådets udtalelse efter omstændighederne snarest belejligt.

Med henvisning hertil skal planlægningsrådet udtale følgende:

Baggrund.

1. Danmarks Lærerhøjskole er den eneste højere læreanstalt, som udelukkende har til opgave at give en videre- og efteruddannelse.

2. Ved lov nr. 201 af 4. juni 1965 gennemførtes en ændring af lov nr. 50 af 25. februar 1963 om Danmarks Lærerhøjskole, hvorefter den hidtil i alt væsentligt på de lokale lærerkredses initiativ gennemførte videre- og efteruddannelse i provinsen blev en del af lærerhøjskolens almindelige virkefelt.

Dette indebærer, at udgifterne ved den af lærerhøjskolen godkendte kursusvirksomhed fra den 1. juli 1965 fuldt ud afholdes af statskassen, og at der er gennemført en ligestilling mellem kursus i provinsen og på

lærerhøjskolen i København med hensyn til lønninger m. v.

3. Det forudsattes, at kursusvirksomheden i provinsen blev henlagt under lokale afdelinger af lærerhøjskolen, og at der kunne blive tale om at oprette indtil 8 sådanne afdelinger.

Der blev dog foreløbig kun oprettet lokale afdelinger i Odense, Ålborg og Århus, medens spørgsmålet om oprettelsen af yderligere afdelinger blev stillet i bero bl. a. på de erfaringer, som måtte blive indhøstet ved de tre første afdelinger. Disse har nu virket siden undervisningsåret 1966-67, medens kursusvirksomheden uden for de nævnte områder har været gennemført ved hjælp af det hidtidige kursusapparat.

Planskitsen.

4. Det har ikke været muligt for planlægningsrådet i den i juni 1967 afgivne „Skitse for udbygningen af de højere uddannelser i tiden indtil 1980“ (planskitsen) mere indgående at behandle problemerne vedrørende videre- og efteruddannelse. Man vil snarest tage disse problemer op til særskilt behandling.

5. Planskitsen indeholder imidlertid en række synspunkter og rekommandationer, som er af direkte betydning for udbygningen af lærerhøjskolens virksomhed. Man henviser i særdeleshed til følgende:

a. Det forudsættes, at lærerhøjskolens ekspansionsbehov foreløbig søges tilgodeset dels ved en udvidelse af lærerhøjskolens lokaleforhold i København, dels ved oprettelsen af yderligere afdelinger i provinsen. Det anføres, at det kan blive aktuelt på et senere tidspunkt at oprette en eller to selvstændige lærerhøjskoler i provinsen, men efter alt foreliggende tidligst henimod 1980. (planskitsens bilag II.3.6. side 236-37).

b. Rådet forudsætter, at eventuelle nye, selvstændige lærerhøjskoler må placeres i et uddannelsescenter med egentlige uni-

versitetsuddannelser inden for folkeskolens fagkreds (planskitsens afsnit III, kap. 4, side 86), ligesom man forudsætter, at afdelinger af lærerhøjskolen i hvert fald placeres på steder, hvor et center for højere uddannelse tænkes etableret (jfr. om centerbetegnelsen, planskitsens afsnit III, kap. 2 B, side 102-104).

6. Rådet anser det for at være overordentlig ønskeligt, om de mange forskellige læreruddannelser kunne blive nøjere koordineret.

Afdelinger af Danmarks Lærerhøjskole bør så vidt muligt placeres i tilknytning til eksisterende eller kommende centre for højere uddannelse, jfr. placeringen af de tre afdelinger, der allerede er oprettet.

Organisationen, omfanget og karakteren af efter- og videreuddannelsen under Danmarks Lærerhøjskole gør det imidlertid nødvendigt, at der oprettes afdelinger også i andre byer. Samtidig med at rådet anerkender dette, ønsker man at understrege det ønskelige i, at der skabes forøgede muligheder for, at videre- og efteruddannelse kan foregå som heltidskurser, såvel for folkeskolelærere som for andre kategorier af lærere.

Det bør tilstræbes, at der etableres faciliteter for gennemførelse af sådanne heltidskurser i tilknytning til nuværende og kommende centre, og der bør næppe foretages bygningsinvesteringer andre steder.

7. Rådet kan tilslutte sig de synspunkter, som er anført i lærerhøjskolens indstilling af 8. september 1967 om fordelingen ved relativt store afdelinger set ud fra funktionelle hensyn og kan anbefale, at man, i hvert fald indtil videre, begrænser oprettelsen af nye afdelinger til yderligere tre.

8. Med hensyn til den stedlige placering kan rådet i overensstemmelse med det under punkt 5 anførte tilslutte sig, at der oprettes en afdeling i Esbjerg. En placering i landets femte største by, der ligger langt fra de allerede oprettede afdelinger og såle-

des vil få et passende stort opland, må forekomme naturlig, uanset om rådets flertalsindstilling om oprettelse til sin tid af et universitetscenter i Esbjerg-Ribe området måtte blive realiseret eller ej.

9. For så vidt angår Roskilde, hvor rådet ligeledes har anbefalet et universitetscenter placeret, har man taget til efterretning, at der efter lærerhøjskolens opfattelse ikke er behov for oprettelse af en afdeling for dette område, idet lærerhøjskolen selv vil kunne påtage sig de opgaver, som en sådan afdeling skulle løse. — Det er dog herved en forudsætning for rådet, at mulighederne for placering af lærerhøjskolevirksomhed ved dette center ikke forskertses.

10. Det er fortsat rådets opfattelse, at der ikke vil være forudsætninger til stede for at oprette yderligere universitetscentre i dette århundrede end de af rådets flertal anbefalede, i alt 6 (incl. universiteterne i København, Århus og Odense).

Placeringen af yderligere lærerhøjskoleafdelinger må derfor ske ud fra andre kriterier end hensynet til placering i forbindelse med et universitetscenter.

Der findes fra rådets side intet at bemærke til de forudsætninger, lærerhøjskolen opstiller i så henseende ud fra funktionelle synspunkter, og man har ment at måtte begrænse sig til en anbefaling af, at der oprettes en afdeling af lærerhøjskolen i det nordvestlige Jylland samt for Sydsjælland og Lolland-Falster.

Konklusion.

Rådet anbefaler, at der ud over lærerhøjskoleafdelingerne i Odense, Ålborg og Århus oprettes en afdeling i Esbjerg-Ribe-området samt en i det nordvestlige Jylland og en for Sydsjælland og Lolland-Falster, idet rådet på det foreliggende grundlag ikke har ment at kunne fremsætte kommentarer til den lokale placering af de to sidstnævnte afdelinger.

K. Helveg Petersen.

Ernst Goldschmidt.